

Heli Veskus: ma pole inimene, kes väljakutsetele selja pööraks

18. jaanuar 2016

<http://kultuur.postimees.ee/3472465/heli-veskus-ma-pole-inimene-kes-valjakutsetele-selja-pooraks>

Riina Luik, kultuuriajakirjanik

Heli Veskus. Jumestus ja soeng: Marii Lotta Foto: Laura Kallasvee Photography

Rahvusooperi solisti sopran Heli Veskuse tee suure muusika juurde on olnud pikk ning sel teel on ette tulnud nii mõndagi: ta on laulnud mudilasena nõukaaegsetel laste ristsetel, paugutanud harjutamisest küllastununa trotslikult klaverikaant, maadelnud nii mõnegi oma lavakangelannaga proovisaalis nii, et on olnud tahtmine noodid igaveseks nurka visata ... Aga! Heli pole allaandja tüüp ega keera kunagi väljakutsetele selga.

Pea tuleb klaariks ja jalad tagasi maa peale saada ning siis harjutussaali naasta, kõlab Heli retsept. Kunagi laulueriala valides lootis Heli muide, et seal peab vähem harjutama kui klaveri erialal, nüüd teatakse teda aga kui ooperimaja kõige väsimatumat harjutajat, kes ei jäta kahe silma vahele ühtegi detaili. Heli kinnitab, et on põhjamaise loomuga, kuid naerusädemed ta silmis ja energia, mis temast õhkub, laseb aimata pealispinna all pulbitsevat tulist laavat. Ja see on nii tema moodi, et muusikas vaimustab teda muu hulgas rajurokk! Glamuurse lavaelu, puhvis kleidid ja parukad jätab Heli suvel kus-see-ja-teine ning toimetab rätik peas ja kalossid jalas oma maakodu roosiaias.

Intervjuu aja leidmine sinuga oli üsna keeruline, sest oled kogu aeg väga hõivatud – mis proovid praegu käivad?

Lõpetasin just kontsertmeister Jaanika Rand-Sirbiga Verdi ooperi „Aida“ proovi. Laulan Aidat esimest korda. Umbes kümme aastat tagasi, mil Estonia tegi Rocca al Mare tennisehallis „Aidat“, laulsin selles Ülempreestrinnat. Seega, „hüpe“ on meeletu!

On Aida roll sinu jaoks suur väljakutse?

Aida on tõesti suur väljakutse! Eelkõige vokaalselt, kuna minu hääl on põhjamaiselt klaar ja karge, siis istuvad mulle rohkem Wagneri kangelannad ja Puccini tugevad karakterid nagu Tosca. Enne Aidat on mu repertuaaris olnud kolm Verdi rolli: Desdemona „Othellos“, Leonora „Trubaduuris“ ja Amelia „Maskiballis“. Aida mõlemad aariad on itaalia ooperiklassika pärlid ning kuuluvad kõige nõutumate ja nõudlikemate aariate hulka. Selle partii raskuseks on eelkõige dünaamiline skaala, rohkelt *piano* 's laulmist aariates ja duettides, väljendamaks Aida siseheitlusi ja kannatusi ning tõeliseks „laulupeoks“ kulmineeruv „Triumfimarss“, kus ülemise häälena tuleb võistelda orkestri, koori ja kogu solistide ansambliga. Klaviiri kirjutatud dünaamikamärgid on minu jaoks eelkõige helilooja soovitusel tundevarjundite otsimiseks. Häälele „värvi“ otsimise protsess on väga põnev. Küsin endalt alati: miks ma pean üht või teist asja tegema, mida helilooja sellega mõtles ja miks. Kuid võin kinnitada, et ma pole see inimtüüp, kes väljakutsetele selja pöörab. Jah, vahel ma maadlen oma rollidega, kuid samavõrd ma ka naudin seda! Eks igal prooviperioodil on tõuse-möönu ja hetki, kus viskaks noodi nurka ja enam kätte ei võtakski, kuid siis tuleb pea selgeks saada, et naasta tagasi oma rolli juurde.

Kuidas sa oma kangelannadele lähened, millest sa tavaliselt alustad?

Uue materjaliga tegelemist alustatakse pool aastat, aasta või isegi mitu aastat varem, sõltub materjalist. On rolle, mis on väga mahukad ja annavad end väga aeglaselt kätte, nagu näiteks Isolde (Wagneri „Tristan ja Isolde“). See oli mu esimene Wagneri ooper ja see kestab viis tundi! Kõigepealt kuulan koos klaviiriga läbi mõned erinevad esitused, loen ooperi kohta materjale, kui on tegemist ajaloolise kangelannaga, uurin ajastut jne. Nüüdsel internetiajastul on võimalik ennast kõigea kurssi viia. Ja siis algab töö muusikalise materjaliga.

Kuidas sa laval viis tundi vastu pead: vokaalselt, füüsiliselt, emotsionaalselt?

No see on treeningu tulemus! „Tristanis ja Isoldes“ tuleb kaks esimest vaatust ainult laulda ja seejärel tuleb poolteist tundi pausi, et minna laulma imeilusat lõpuaariat („Liebestod“). Palju raskem, kui pikalt laval olla, on sealt pikalt ära olla ja seejärel uuesti etenduse atmosfääri sulanduda. Peamine on hoida end nagu spordiski kogu aeg „soojana“ nii vokaalselt kui ka mentaalselt, püsida rollis. Istuda garderoobis ja tegeleda millegi etendusevälisega ei ole minu puhul mõeldav.

Mida sa ise selleks teed, et oma kangelannat või tema aega paremini mõista? Loed, reisisid, vaatad filme?

Minu lemmikroll on Tosca ja seda olen laulnud pea 70 korda. Olen käinud Roomas Tosca radadel koguni kaks korda: Sant'Andrea della Valle kirikus, Palazzo Farneses ja Inglise kindluses (Castel Sant'Angelo), mille müüridelt ta lõpuks alla viskub. Ma ei saa Roomas viibida ilma, et ma neid kohti külastaks.

Suudad sa end seal tagasi hoida, et mitte spontaanselt laulma hakata?

Seda pole ma kunagi teinud! Aga tahtmine tekib küll, tuleb tunnistada. Kujutan seda vaatepilti juba ette, kui ma oleksin Inglise kindluses ahastades hüüdnud: „O Scarpia, avanti a Dio!“

Millises kujunduslikus võtmes „Aida“ Estonias lavale tuuakse?

Ma ei saa täna veel täpselt öelda, missugune see tuleb, kuid olen selle kontseptsiooniga tuttav. Püramiide ja elusuuruses elevant laval ei ole, küll aga palju liiva. See ei ole ajastutruu lavastus, nagu Verdi selle kirjutas, pigem on tähtsamal kohal lugu ise, draama ja kolme peategelase areng läbi ooperi. Muusika on muidugi imeline ja ei jäta ühtegi kuulajat külmaks. Arvan, et iga inimene on kasvõi korra oma elus kuulnud „Aida“ trompeteid ja „Triumfimarssi“.

Lauljatele oodatakse aina enam suurt näitlejameisterlikkust. Sobib see sulle või on nõudnud suurt kohanemist, barjääride ületamist iseendas?

Kui ma 1999. aastal Estonias alustasin, ei olnud ooper tõesti nii režiikeskne,

pigem oli esiplaanil bel canto – ilus, puhas laulmine. Viimase kümnendi jooksul on draama osakaal märkimisväärselt tõusnud ja nõudnud ka minult enesega palju tööd, asjade ümberhindamist ja mõtestamist. Kuigi need ümberhindamised tulevad ka koos eaga: kui küpseb su hää ja sa ise, siis hakkad enesele esitama uusi väljakutseid.

Sinu tee muusika juurde algas Rakveres lastemuusikakoolis klaveri-mängu õppides, ometi valisid muusikakõrgkoolis klassikalise laulu eriala.

Tegelikult sai minu tee muusika juurde alguse palju varem, elasin kuueaastaseks saamiseni Laekvere alevikus ning käisin sealses kultuurimajas laste lauluringis laulmas. Oma esimese lavalise ülesastumise ajal polnud ma veel kolmeaastane. Sinna laste lauluringi aega jääb ka minu esimene tõsisem „primadonnatsemine“. Vanasti anti laste sünnitunnistusi pidulikult kätte ja mina pidin sel üritusel esinema. Läksin lavale. Muusika hakkas mängima, mina suud lahti ei teinud. Muusika hakkas uuesti mängima, kuid mina ei hakanud ikka laulma. Siis rehmasin käega ja ütlesin lauluringi juhendajale: „Mina sinuga neid lapsi enam rohkem ei risti!“ Kuigi „ristisin“ neid lapsi ikka edasi, sest ma armastasin väga laulmist. Sama õpetaja (Helle Lepik) soovitas mu vanematele panna mind kindlasti muusikakooli ning Rakverre kolimisel see võimalus avaneski. Sisseastumiskatsetele läksin üksinda, ema ainult õpetas, kuidas kenasti käituda ja mida selga panna: täpiline kleit. Kuid mul oli neid kaks: üks igavesti uhke ja teine igapäevane, ärarebitud taskuga ... Niipea, kui ema mind selle rebitud taskuga kleidis, triibulistest puuvillasokkides ja õuesandaalides eksamil tulemas nägi, oli ta täiesti kindel, et sellise väljanägemisega mind vastu ei võetud. Aga võeti! Oli ka aegu, kus tagusin klaverikaant nii, et ema kristallvaas kildudeks purunes, kuid täna ema väga, et ta ei lubanud mul klaverimängust loobuda. Lõpuks hakkas see mulle nii meeldima, et õppisin veel aasta lisaks.

On sul olnud hetki, kus sa lihtsalt istudki klaveri taha ja mängid oma lõbuks?

Mul on neid hetki olnud, ja ma pean ütleva, et just viimasel ajal on mul peast läbi käinud mõte, et tahaksin rohkem mängida. Eriti tugeva impulsi sain oma noodikogu korrastades, kui leidsin sealt hulga klaverinoote. Olen jõudnud isegi nii kaugemale, et olen juba leidnud klaverihäälestaja. Valik klassikalise laulmise kasuks ei tulenenud mingist konkreetsest sündmusest ega elamusest, sest olin ju tõesti lapsest saadik laulnud: lasteringist, ansambli, koorilaulu ja popansamblini välja – see oli asjade loomulik käik. Rohkem hakkasin laulmisele kui erialale mõtlema pärast seda, kui meie popansambli juhendaja avaldas arvamust, et minu häälele sobiks klassikaline laul paremini. Tõsi, rajuroki kähedust mu hääles tõesti ei ole.

Sa rääkisid lapsea primadonnatsemisest, aga milline näeb välja sinu etenduse päev? Usun, et selleski võib olla üksjagu asju, mida sa siis oma ligi ei taha või ei talu.

Etenduse päeva esimese poole, kuni tulen teatrisse, tahan ma tõesti pühendada iseendale. Telefoni ma välja ei lülita, kuid üritan siiski üksinda olla. Mu perekond annab mulle selle vabaduse, et saan mõned tunnid enne teatrisse minekut üksi olla ja nädalavahetusel leiavad nad endale tegevust väljaspool kodu. See pole primadonnatsemine või teiste suhtes lugupidamatu käitumine, ma lihtsalt vajan seda füüsilist ja emotsionaalset ruumi. Mul on omad rituaalid: armastan enne etendust joogat teha, see toob mu jalad maa peale ja pärast seda tunnen väga selgelt, milliseks õhtune etendus kujuneb. Teatrisse tulen tavaliselt kaks tundi varem. Vajan keskendumiseks vaikust, paraku ei ole see grimmitoas, mida kasutavad kõik etenduses osalejad, alati võimalik. Siinjuures pean tänama oma grimeerijat Taimi Lumet, kes juba minu näost loeb, et emotsioonid ja detsibellid hakkavad piire ületama, ja kutsub „emotsioneerijad“ korrale. Oleme ju kõik teatris tundelised inimesed ja emotsioonid, nii positiivsed kui negatiivsed on väga kerged süttima. Garderoobi jagan Riina Airene, Kristina Vähi ja Angelika Mikuga, kuid enamuse ajast olen seal üksinda.

Keda sa ise suures ooperimaailmas imetled?

Kuulan väga palju erinevat muusikat, kusjuures mulle meeldib väga *hard rock*, eriti need vanad „detsibellimasinad“: Metallica, AC/DC, Deep Purple. Ooperimaailmas oli pikka aega mu väga suureks iidoliks Renée Fleming, alati olen imetlenud Renata Tebaldit – ma armastan väga 50.–60. aastate lauljannasid. Praegustest lauljatest imetlen Rootsi sopranit Nina Stemmet, kõik tema Wagneri rollid on olnud vapustavad.

Kas sul on olnud aega ja võimalusi nautida suurt ooperit Euroopas või mujal maailmas?

Kui ma võõrsil olen, ei lahku ma sellest linnast enne, kui olen ooperis käinud ja midagi head vaadanud. Viimased suurimad elamused sain mõni aeg tagasi New Yorgist. Mul on seal minu

n-ö vokaalne tugimeeskond, lauluõpetaja ja pianist-repetiitor, kelle juures ma aeg-ajalt käin. Ja kuna üks neist töötab METis, siis istusin kümne päeva jooksul viiel õhtul ooperis. Anthony Minghella „Madama Butterfly“ vaadates tulid pisarad iseenesest silma, sest see lavastus haaras mind nii visuaalselt kui muusikaliselt. Kahju, et Butterfly roll on mulle kättesaamatuks jäänud. Aga kes teab. Imelise elamuse sain ka Münchenis Bayerische Staatsoperis, kus käisin vaatamas „Turandoti“, mida tuli vaadata 3-D prillidega. Ja muidugi „Andrea Chenier“ Jonas Kaufmanniga Covent Gardenis.

On need lavastused tõesti nii muljetavaldavad, nagu METi kinoülekannete põhjal tundub?

METile heidetakse vahel ette, et nad ei ole läinud kaasa saksa ooperi modernistlike lahendustega, kuid mulle isiklikult nende valitud tee väga meeldib, nende tehnilised ideed ja lahendused on vapustavad. Nad teevad enamuses väga ajastutruid lavastusi. Oma eelmisel külastusel nägin Zeffirelli lavastatud „La traviata“, kus teine vaatus algas tormilise aplausiga lavakujundusele! Seekord vaatasin tõeliselt ajastutruud Bellini „Puritaane“ ja kui sul on laval maailma parimad lauljad ja imeilus muusika, mis tsirkust sellele veel lisaks tuleks teha? See ei tähenda, et mulle modernne lavastus absoluutselt vastuvõetamatu on. Kui lavastajal on põhjendatud kontseptsioon, olen sellele väga avatud.

Kas sind innustavad sellised elamused või vastupidi ...?

Mind isiklikult sellised kogemused tohutult innustavad. Kui näen, kui hästi võib asju teha, tahan ka ise oma rolle veel paremini teha.

Kui sul on tööst vaba aeg, mida sa siis kõige meelsamini teed ja kuidas veedad oma suvepuhkuse?

Vaba aeg on minu jaoks suur luksus, kuna pean teatritöö kõrval ka pedagoogiametit G. Otsa nim. Tallinna Muusikakoolis ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias. Koormus on üsna suur, kuid see on minu valik. Mulle meeldib õpetada. Kuna mu hooajasisene aeg on väga intensiivne, luban endale suvel puhkust ega kibelet ei festivalidele ega kontserte andma, pigem panen maakodus sõrmed mulda. Isa sünnikodus, vana karjamõisa südames kasvatan ma roose, neid on mul mõnikümmend. Armastan roose nii laval kui aias, seal on mu lemmikud punased Europeana ja Red Wanderer. Kummikud või kalossid jalas, rätik peas ... Mõtlen vahel, et kui nüüd keegi mind sellisena näeks, saaks ta küll kõva kõhutäie naerda – see ei saa ju olla tõsi! Aga see on nii puhastav ja mõnus: kõnnid paljajalu öösärgis, kohvitass käes kastesel murul ... See on nii teine maailm! Kui ma suve hakul maale lähen, kulub vähemalt nädal, et selle rahu ja vaikusega harjuda. Seal on minu pelgupaik ja tagala.